

Araştırma Makalesi / Research Article

## DENETİM KURULUŞLARININ TÜRK SERMAYE PİYASASINDA DENETİM ÜSTLENME OLASILIĞI ÜZERİNE LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ

Öğr. Gör. Dr. Sibel DİNÇ AYDEMİR 

Gebze Teknik Üniversitesi, Gebze, Kocaeli (saydemir@gtu.edu.tr)

### ÖZET

Türkiye’de, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğe (Seri: X, No:22) dayanarak, denetim kuruluşlarına sermaye piyasasında denetim üstlenme görevini verme yetkisine sahiptir. Bu yetkili kuruluşlar, diğerlerine kıyasla çok daha çetin ve rekabetçi bir piyasada faaliyet göstermektedir. Çünkü bu kuruluşlar, sermaye piyasasının başta yatırımcılar, finansal kuruluşlar olmak üzere tüm paydaşlarıyla, verdikleri nihai denetim görüşü kararı aracılığıyla, kritik bir iletişime sahiptir. Tebliğde gerekli koşullar sayılsa da, araştırmalar sermaye piyasasında denetim üstlenen kuruluşlarla Kamu Gözetim Kurumu (KGK)’ya kayıtlı diğer denetim firmaları arasındaki farklılıklara bugüne değin hiç odaklanmamışlardır. Bu bakımdan, bu çalışmanın amacı Türk sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığına etkide bulunması muhtemel kuruluş özelliklerini araştırmaktır. KGK’ya kayıtlı 349 denetim kuruluşu örneklemini kullanarak yapılan lojistik regresyon modeli sonuçları, tescilli bulunan yıl sayısının, firmanın merkez ofisinin bulunduğu şehrin nüfusunun, denetim ekibi büyüklüğünün sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığını artırdığını ortaya koymuştur. Sonuçlar, anılan tebliğin, genel olarak ve kuruluşa ilişkin şartların ikinci maddesine özel olarak, etkin uygulandığına işaret etmektedir ve hem düzenleyici/denetleyici kurumlara hem de bağımsız denetim firmalarına faydalı olabilir.

**Anahtar Kelimeler:** Bağımsız Denetim Kuruluşları, Sermaye Piyasalarında Bağımsız Denetim Standartları, Sermaye Piyasası Kurulu, Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK), Lojistik Regresyon Analizi.

## A LOGISTIC REGRESSION ANALYSIS ON AUDIT FIRMS’ LIKELIHOOD OF UNDERTAKING AUDITS IN TURKISH CAPITAL MARKET

### ABSTRACT

Capital Market Board of Turkey (CMB) has to authority to give audit firms to be engaged in independent audit activity in capital market in Turkey, based on the regulation “Principles Regarding Independent Auditing Standards in the Capital Markets- (Serial: X, No:22)”. Then, it is very likely that these firms engaged operate in a more demanding and competitive environment than the other audit firms’ since these firms have a crucial communication with capital markets’ investors, and stakeholders, through their final, vital decision, audit opinion. Although requirements specified by the regulation, however, prior research do not demonstrate the differences between the audit firms operating in capital markets and the others registered by the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (POA). This study aims to examine the firm relevant attributes having an influence on the likelihood of undertaking audits in capital market in Turkey. Through a sample of 349 audit firms registered in POA, logistic regression model results showed that the number of years after registration, city’s population density of audit firm’s head office, and audit team size increases the audit firm’s likelihood to undertake audits in Turkish capital market. The results refer to the effectiveness of auditing standards in Turkish capital markets and likely to be beneficial both to regulatory authorities and also to independent audit firms.

**Keywords:** Independent auditing firms, Auditing standards in capital markets, Capital Markets Board of Turkey, Public Interest Entities (PIEs), Logistic regression analysis.

## 1.Giriş

Tüm dünyada kamu yararını ilgilendiren kuruluşların (KAYİK) denetimini üstlenen denetim kuruluşları, daha çetin, daha rekabetçi sermaye piyasasında denetim faaliyetlerini yürütmektedir. Gerek Avrupa Birliği yasal düzenlemeleri ( EU, 2014) gerek ülkemizde 12.06.2006 tarihli ve 26196 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No:22) ile sermaye piyasasında denetim üstelenebilme görevi gerekli koşullara ve dolayısıyla yetkilendirilmeye bağlanmıştır. Ayrıca, bu denetim kuruluşlarının müşteri firmaların finansal tabloların doğruyu yansıttığına ve güvenilir olduğuna işaret eden denetim görüşleri, denetlenen firmaların yatırımcıları ve paydaşlarıyla kurduğu en önemli iletişim aracı olarak görülmektedir (Seebeck & Kaya, 2021:1). Bu bakımdan, bu denetim kuruluşlarınınca yürütülen denetimler, sermaye piyasası dinamiklerini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Literatürde müşteri firmalar bazında erişilen ve mevcut olan veri, sadece KAYİK denetimi yapan firmaları kapsayan araştırma tasarımlarını zorunlu kılmıştır (örn., Meckfessel & Sellers, 2017:28; La Rosa vd., 2019:19). Koşullar yasal düzenlemelerle genel olarak belirlenmiş olsa da, gerçekte sermaye piyasasında denetim yapan bağımsız denetim kuruluşlarını, diğer denetim firmalarından ayıran kuruluş özelliklerinin ne olduğu ampirik araştırmalarla her nedense ortaya konulmamıştır. Bu çalışmanın amacı, KAYİK denetimi kapsamında sermaye piyasasında bağımsız denetim yürüten kuruluşları, KGK siciline kayıtlı diğer denetim kuruluşlarından ayıran özellikleri belirlemektir.

Bu kapsamda, KGK'ya kayıtlı 350 denetim kuruluşundan verisine erişilebilen 349'undan oluşan araştırma örneklemini kullanarak, sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığını belirlemek üzere lojistik regresyon modeli tahmin edilmiştir. Bir bütün olarak modelin anlamlılığına işaret eden araştırma bulguları, KGK'ya tescil olunan yıl itibariyle, daha uzun süre tescili bulunan kuruluşların sermaye piyasasında denetim üstlenme ihtimallerinin yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, denetim kuruluşlarının merkez ofislerinin bulunduğu şehir, nüfus bakımından yoğun olduğunda, bu olasılığın arttığı bir diğer anlamlı araştırma bulgusudur. Son olarak, denetim ekibi büyüdükçe denetim kuruluşlarının sermaye piyasasında denetim üstlenebilme olasılığı artmaktadır. Ne yazık ki, yönetim kurulu üye sayısı, yönetim kurulu kadın/ortak denetçi üye oranı, kadın denetçi oranı anlamlı etkiler ortaya koyamamıştır.

Bu araştırmanın, birkaç bakımdan denetim literatürüne katkı yapması beklenmektedir. Birincisi, gerek yabancı gerekse yerel literatürde KAYİK denetimi yahut sermaye piyasasında denetim yapan denetim kuruluşlarıyla diğerlerini karşılaştıran bir çalışma bulunmamaktadır. İkincisi, bu araştırma bulguları, anılan tebliğin "*organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzeninin sermaye piyasasında bağımsız denetim işini yürütecek düzeyde bulunması*" doğrudan, somut ölçüsü bulunmayan koşulunun etkin olarak uygulandığına işaret etmektedir ve düzenleyici/denetleyici kuruluşlar, kanun yapıcılar açısından önemli bir çıktı olarak düşünülebilir. Üçüncüsü, kadınların yönetimde ve denetim pozisyonlarında temsiliyetinin daha yüksek kaliteli denetim, yüksek şeffaflık düzeyi, daha az vergiden kaçınma davranışı, daha çok muhafazakar muhasebe yaklaşımları ve daha az denetim gecikmesiyle ilişkilendiren geniş literatürle (muhasebe alanındaki cinsiyet çalışmaları literatür taraması için bakınız, Khelif & Achek, 2017:646) kıyaslandığında, gerek yönetim kurulundaki kadın denetçi üye oranı gerekse kadın denetçi oranı değişkenlerinin anlamlı etkiye sahip olmadığını gösteren araştırma bulgusu ilgi çekicidir. Denetim kuruluşlarının büyük çoğunluğunun erkek denetçilerden oluştuğu

Türkiye’de beklenen bir bulgu olsa da, politika geliştirmede yasal otoritelerce göz önünde bulundurulması gereken bir hususa dikkat çekmektedir.

Bu araştırmanın tüm aşamalarında araştırma ve yayın etiğine uyulmuş olup çalışmanın izleyen bölümlerinde önce kurumsal arka plana ve önceki araştırmalara yer verilmiştir. Daha sonra yöntem bölümünde, örneklem ve veri seti, model tahmini ve bulgulara yer verilmiştir. Son olarak, araştırma bulguları değerlendirilmiş, araştırma kısıtlarından bahsedilmiş ve gelecekteki araştırmalara öneride bulunulmuştur.

## 2. Bağımsız Denetim Kuruluşları ve Sermaye Piyasasında Denetim Üstlenme Şartları

12.06.2006 tarihli ve 26196 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğin ikinci kısmının birinci bölümü bağımsız denetim faaliyetinde bulunma şartlarını düzenlemektedir. Tebliğde, şartlar hem kuruluş hem yönetici ve bağımsız denetçiler ayrımı gözetilerek belirlenmiştir. Buna göre, sermaye piyasasına kayıtlı işletmelerin finansal tablolarının bağımsız denetim görevini üstlenecek denetim kuruluşlarının aşağıdaki şartları taşıması gerektiği belirtilmiştir:

- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilmiş olması,*
- Organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzeninin sermaye piyasasında bağımsız denetim işini yürütecek düzeyde bulunması,*
- Bağımsız denetim kuruluşunun kalite kontrol sisteminin işleyişinden ve gözetiminden sorumlu en az bir sorumlu ortak baş denetçi nezaretinde çalışacak yeter sayıda denetçi veya konusunda uzman personelden oluşan bir Kalite Kontrol Güvence Komitesi'ne sahip olması,*
- 26/9/2011 tarihli ve 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca yaptırması zorunlu mesleki sorumluluk sigortasının asgari tutarının 200.000 TL'den az olmamak üzere bir önceki faaliyet döneminde bağımsız denetim faaliyetinden elde edilen gelirin iki katından az olmayacak şekilde belirlenmesi şarttır*

Özetlenecek olursa, sermaye piyasasında bağımsız denetim yapabilmek için denetim kuruluşları, öncelikle KGK tarafından yetkilendirilmiş olmalıdır ve bu somut bir ölçüdür. İlaveten c ve d maddelerinin gözle görülür, somut nitelikler olduğu söylenebilir. Ancak, d bendi, başvuruların başvuru şartlarının sağlandığına kanıt sunan belgelerle Kurul’a yapıldığı düşünüldüğünde (adı geçen tebliğin ikinci kısmı, birinci bölümü, madde 5), Kurul’un değerlendirme yapmak suretiyle bir karara varacağı yargıda bulunma sürecidir. Yani, diğer şartlar gibi gözle görülebilir, doğrudan ölçülebilir bir ölçüsü bulunmamaktadır. Örneğin, KGK tarafından yetkisi bulunduğu ilişkin belgeyi denetim kuruluşu Kurul’a teslim edebilir. D bendinde sayılan özelliklerin de somut belgelerini kuruluş teslim edebilir ancak bu maddede sayılan nitelikler için doğrudan, gözle görülür bir ölçü, sayı belirtilmemiştir. Demek ki, Kurul, burada bağımsız denetim kuruluşunun söz konusu şartlarını değerlendirecektir.

Benzer şekilde, adı geçen tebliğin yöneticiler ve bağımsız denetçiler açısından belirlenen şartlarından ilki KGK tarafından bağımsız denetim üstlenmek için yetkilendirilmiş olmalarıdır. Bu yetkiyi müteakiben, her yıl en az bir, iki yılda iki adet 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı

Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında olmayan ortaklıkların denetiminde fiilen çalışmış olmak bir diğer şarttır. Üçüncü şart, sorumlu ortak baş denetçi olarak görev almak için en az iki yıl Kurulun yetkili bağımsız denetim kuruluşları listesinde yer alan denetim kuruluşlarında “... sermaye piyasası kurumları ve halka açık anonim ortaklıkların bağımsız denetiminde fiilen denetçi, kıdemli denetçi veya baş denetçi unvanı ile faaliyet göstermeleri” dir. Diğer bentler, (1) bağımsız denetim faaliyetlerinden sürekli olarak yasaklanmamış olmayı, (2) faaliyet yetki belgelerinden iptal edilmiş yahut borsa üyeliği iptal edilmiş işletmelerde iptal kararında sorumluluğu bulunan kişilerden olmamayı, (3) Sermaye Piyasası Kanununa muhalefetten mahkûmiyet almış olmamayı düzenlemiştir. Yani, denilebilir ki, yönetici ve bağımsız denetçiler için ileri sürülen koşullar oldukça somut, kanıt belgelerin varlığında doğrudan karar verilebilir şartlardır.

Buradan yola çıkılarak, kuruluş şartlarından “*organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzeninin sermaye piyasasında bağımsız denetim işini yürütecek düzeyde bulunması*” şartı hariç, diğer bütün şartlar somut ve doğrudan değerlendirilebilir. Aynı tebliğin ikinci kısmının birinci bölümünün kurula başvuru ve yetkilendirilmeyi düzenleyen beşinci maddesinde, başvuru sırasında istenen belgeler sayılmıştır. Bu belgeler arasında kuruluşun “*başvuru tarihine en yakın geçmiş finansal tabloları*” sayılmakta ve elbette bu finansal tablolar, organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzenini değerlendirmeye büyük ölçüde yardımcı olacaktır. Ancak yine de ilgili şartın değerlendirilmesi doğası gereği görece belirsiz bir yargıda bulunma sürecidir.

Bu bakımdan, sermaye piyasasında bağımsız denetim üstlenmeyi bağımsız denetim kuruluşları bazında birbirinden ayırıcı faktörleri belirleyebilmek, bu yargıda bulunma sürecinin doğrudan gözlemlenebilir yanını açığa çıkaracaktır. Bu da başta düzenleyici otoriteler ve bağımsız denetim kuruluşları açısından kullanışlı olacaktır.

### 3. Yapılan Araştırmalar

Yabancı akademik yazında bağımsız denetim kuruluşlarına ilişkin çok fazla sayıda araştırma bulunmaktadır. Ancak, araştırma tasarımları denetimi yapılan müşteri firma bazlı veriler üzerine dayandığından, bu çalışmalar zaten KAYİK denetimi yapan firmalar üzerinde yoğunlaşmıştır ve bu kuruluşların denetim kalitesine (Deis, & Giroux, 1992; Fargher vd., 2008; Pott vd., 2008; Almutairi vd., 2009; Jackson vd., 2008; Kumar & Lim, 2015; Meckfessel & Sellers, 2017; Fuerma & Kraten, 2009; Campa, 2013; Lee & Lee, 2013) ve şeffaflık raporlarına (Deumes vd., 2012; Pivac & Cular, 2012; Cular, 2014; Fu vd., 2015; Girdhar & Jeppesen, 2018; Zorio-Grima vd., 2018; La Rosa vd., 2019) odaklanmışlardır. Denetim kalitesi araştırmaları, denetim firması büyüklüğünün (Francis & Yu, 2009; Choi vd., 2010), sektör uzmanlığının (Craswell vd., 1995; Francis & Yu, 2009; Carson, 2009) ve denetim ücretlerinin (Hoitash vd., 2007) denetim kalitesine olumlu etkisi olduğunu gösterirken, müşteri firmayı denetlemekte geçirilen ardışık sürenin (Bazerman vd., 1997; Carey & Simnett, 2006) olumsuz etkisine kanıt sunmuşlardır.

Literatürde denetimin bir diğer odaklanılan konusu denetim kuruluşlarının düzenlediği şeffaflık raporları olmuştur. Bu çalışmalarda ise hâkim bakış açısı, raporlardaki ifşa düzeyinin yasayla sağlaması beklenen iyileşmeyi gösterip göstermediği ve ilk uygulama yılından itibaren ifşa düzeyinin ilerleme gösterip göstermediği (örn., Cular, 2017; Zorio-Grima vd., 2018) biçiminde normatif yaklaşıma sahiptir.

Türkiye'deki bağımsız denetim kuruluşlarının denetim kalitesini tartışan araştırmalar ise daha ziyade betimsel ve kavramsal kalmıştır (Örn., Durukan & Kapucugil-İkiz, 2007; Acar & Senal, 2011; Şenyiğit & Zeytinoğlu, 2014; Akçay & Bilen, 2018). Bu çalışmalardan, örneğin Şenyiğit & Zeytinoğlu (2014) denetçi rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkisini tartışan literatürü ortaya koymuşlardır. Akçay & Bilen (2018) ise çalışmalarında denetim kalitesi, önemi, denetim kalitesi standartları ve denetim kalitesi göstergeleri hakkında bilgi vermişlerdir. Betimsel araştırma tasarımlarının özünde yatan asıl faktör, Türkiye'deki mevcut ve erişilebilir veri problemidir. Bu çalışmalar, her ne kadar Türkiye'de buna ilişkin veri azımsanmaz ölçüde olsa da, bu verinin KGK, SPK, KAP, denetim kuruluşları web sayfaları olmak üzere farklı kaynaklarda yer alması, daha önemlisi bu verinin sistematik biçimde erişilir, indirilebilir durumda olmaması, el yordamıyla elde edilmesi araştırmacıların en büyük engeli olarak çıkmaktadır. Bu nedenle, denetim firmalarına ilişkin önemli verinin bir arada olduğu ve firmaların web sitelerinde yayınlanan, erişilebilir, indirilebilir şeffaflık raporları -veri yine el yordamıyla elde edilse dahi- araştırmacıların büyük çoğunluğunun baş veri kaynağı olmuştur.

Öte yandan, Türkiye'deki şeffaflık raporlarına odaklanan çalışmalarda, benzer şekilde büyük bir çoğunluğu ampirik bulgulara dayanmayan, betimsel çalışmalardır (örn., Erdoğan & Solak, 2016; Taç & Gümrah, 2016; Gürol & Tüysüzoğlu, 2016). Çok sınırlı miktarda çalışma regresyon yöntemini kullanmıştır. Erdoğan & Kutay (2016) denetim yapılan KAYİK sayısının (denetim kuruluşu sermayesinin) denetim geliri üzerinde anlamlı (anlamsız) etkisi olduğuna kanıt sunmuşlardır. Kaya (2017) denetim firmasının toplam gelirlerinin ve denetçi sayısının denetim ekibi büyüklüğü üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir

En önemlisi, hem yabancı hem yerel akademik yazında hemen hemen tüm çalışmalarda, araştırma örnekleme KAYİK denetimi yapan bağımsız denetim kuruluşları olmuştur. Yani, literatürde KAYİK denetimi yapan ve yapmayan denetim kuruluşlarını içine alan araştırma tasarımları mevcut bulunmamaktadır. Oysaki KAYİK denetimine yetkili olan ve yetkili olmayanlar arasında organizasyon, faaliyet gösterilen şehir, denetim ekibi büyüklüğü, ortak sayısı, yönetim kurulu yapısı gibi birçok denetim kuruluşu bazlı özellikler bakımından farklar olacağı düşünülmektedir. Birincisi, KAYİK tanımına sermaye piyasasına kayıtlı şirketler de girdiğinden, KAYİK denetimi yapan kuruluşlar, sermaye piyasası taraflarıyla iletişim kurmaktadır. Başta yatırımcılar olmak üzere, KAYİK'lerin finansal tablolarının tüm paydaşlarına/kullanıcılarına finansal tabloların doğruluğuna ve güvenilirliğine ilişkin güvence vermektedir. Bu anlamda piyasadaki bilgi asimetrisini, vekâlet maliyetleri üzerinden azaltma işlevine sahiptir. İkincisi, finansal tabloların doğruluğuna ve güvenilirliğine ilişkin verdikleri beyan, yatırımcı güvenini, müşteri firmaların sermaye maliyetini ve daha birçok sermaye piyasası dinamiğini etkileyebilir. Üçüncüsü bu sayılan nedenlerle KAYİK denetimi yapan kuruluşlar, rekabet şartları çok daha çetin, karmaşık ve yoğun bir piyasada faaliyet göstermektedir. Sonuncusu ama en önemlisi, KAYİK'ler sayıca önemli bir büyüklüğe sahip olduğundan, bu firmalar, denetim sektörü pazarının önemli payına sahip görünmektedir. Tüm bu nedenler, KAYİK denetimi yapan kuruluşların organizasyon ve yönetim yapısı, rekabet ve pazarlama stratejileri başta olmak üzere birçok açıdan farklı olduklarına işaret çekmektedir. Bu bakımdan, bunları diğer denetim kuruluşlarından ayıran özellikleri belirlemek önem arz etmektedir.

Buradan yola çıkılarak bu çalışmanın amacı, KGK tarafından denetime yetkili kılınmış denetim kuruluşlarını sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma yetkisi olanlar

ve olmayanlar bakımından karşılaştırmak, sermaye piyasasında bağımsız denetim yapabilmeye olasılığını artıran kuruluş bazlı özellikleri tespit etmektir. Bu bakımdan çalışmanın literatüre katkı yapması beklenmektedir. Birincisi, sermaye piyasasında denetim yapmak, SPK'ya gerekli belgelerin teslim edilmesinden sonra, bir dizi kuruluş ve denetçi bazlı koşulun sağlanması ile en önemlisi Kurul'un bu başvuruları değerlendirme süreciyle mümkün olmaktadır. Az sayıda da olsa farkı ortaya koyan, doğrudan gözlemlenebilir firma bazlı belirleyicileri tespit etmek, bu karmaşık, belirsiz karar verme sürecine ışık tutmuş olacaktır. İkincisi, sermaye piyasasında denetim faaliyetinde bulunmak, denetim pazarının önemli bir payını oluşturduğundan, denetim kuruluşlarınca bir biçimde hedeflenen bir durumdur. Bu piyasada denetim yapanları ayırt eden kimi özellikleri anlamak, KAYİK denetimi yapmayan kuruluşlara önemli bir rehber olabilir. Üçüncüsü, sermaye piyasasında denetim yapan ve yapmayan kuruluşlar arasında anlamlı farkların bulunması, gerek KGK gerekse SPK tarafından yayınlanan buna ilişkin yasal düzenlemelerin anlamlı bir etki ortaya koyup koymadığına da kanıt sunacaktır.

Denetim kuruluşlarının daha şeffaf olmalarının yüksek denetim kalitesi ile ilgili olduğu savunulmaktadır (Wyman, 2004:2). Şeffaflık düzeyinin ise denetim kuruluşu büyüklüğü ile ilişkisi ortaya konmuştur. Sermaye piyasasında denetim üstlenen kuruluşların borsada işlem gören müşteri firmalara hizmet verdiği, dolayısıyla daha rekabetçi bir ortamda faaliyet gösterdikleri, yatırımcılara sinyal vermesi bakımından denetim kalitelerini yüksek tutmaya çalıştıkları düşünülürse, firma büyüklüğünün sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığını artırması beklenmektedir.

Ayrıca, Smith (2021:2), büyük, sektörde uzmanlaşmış ve deneyimli denetim kuruluşlarının daha okunabilir şeffaflık raporu hazırladığı bulgusuna erişmiştir. Denetim kalitesi araştırmaları, denetim firması büyüklüğünün, (Francis & Yu, 2009), denetim ofisi büyüklüğünün (Choi vd., 2010), sektör uzmanlığının (Craswell vd., 1995; Francis & Yu, 2009; Carson, 2009) denetim kalitesi üzerinde olumlu etkisini ortaya koymuştur. Buradan yola çıkılarak araştırmanın ilk hipotezi:

H1: Tescil süresi, faaliyette bulunulan şehir, ortak sayısı, denetim ekibi büyüklüğü denetim kuruluşunun sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığını artırır.

Denetim kuruluşlarının aldığı cezaların kuruluşunun itibarını ve güvenini olumsuz etkilediği ileri sürülmektedir (Fuerma & Kraten, 2009:148). Bu bakımdan, sermaye piyasasında denetim üstlenen denetim kuruluşlarının daha kaliteli denetimler gerçekleştirdikleri ve dolayısıyla daha az idari yaptırıla karşılaştıkları beklenmektedir. Dolayısıyla, bir diğer araştırma hipotezi:

H2: İdari yaptırımlar denetim kuruluşunun sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığını azaltır.

Khelif & Achek (2017:627), muhasebe alanında cinsiyete odaklanan çalışmaları geniş bir araştırmada değerlendirmiştir. Buna göre, çok sayıda çalışmada, kadınların yönetim kurulunda, üst düzey yönetimlerde yahut denetim komitelerinde yüksek oranda bulunmaları sonucunda bu firmaların daha muhafazakâr raporlama yaptıkları, çevre ve sosyal sorumluluk bakımından daha şeffaf oldukları, daha az vergi saldırganlığı gösterdikleri ve denetime daha fazla ücret ödedikleri ortaya konmuştur. Ayrıca denetim araştırmalarına göre, kadın denetçiler ile (1) yüksek denetim kalitesi, (2) daha düşük denetim raporu gecikmesi, (3) daha çok olumsuz

denetim görüşü verilmesi, (4) daha yüksek denetim ücreti arasında anlamlı ilişki olduğu raporlanmıştır. Buradan hareketle, araştırmamızın ikinci hipotezi şu şekildedir:

H3: Yönetim kurulunda kadın denetçi oranı, denetim ekibinde kadın denetçi oranı arttıkça denetim kuruluşunun sermaye piyasasında denetim üstlenme olasılığı artar.

## 4. Yöntem

### 4.1. Örneklem ve Veri Seti

2021 Kasım itibarıyla, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu web sitesinde bağımsız denetim kuruluşları resmi siciline kayıtlı 350 bağımsız denetim kuruluşu görünmektedir. Bunlardan 105 tanesi SPK tarafından sermaye piyasasında bağımsız denetim yapmaya yetkili kılınmıştır. Tablo 1, ilgili web sitesi kullanılarak el yordamıyla çıkarılmış bilgileri özetlemektedir.

**Tablo 1. Araştırma Örneklemi Seçme Süreci**

2021 Kasım itibarıyla	BDK Sayısı	BD Sayısı
Toplam	350	4020
(KAYİK Hariç Denetim)	(200)	2357
KAYİK Dâhil Denetim	<b>150</b>	
(Diğer)	(45)	
SPK ile Yetkilendirilmiş Denetim	<b>105</b>	<b>1663</b>

KGK siciline kayıtlı 350 bağımsız denetim kuruluşunda toplam 4020 bağımsız denetçi görünmektedir ve bunların 601'i kadındır. Sermaye piyasasında denetim yapan bağımsız denetim kuruluşlarında ise toplam 1663 denetçi bulunmakta olup bunların 291'i kadındır. Yani, SPK tarafından yetkilendirilmiş denetim kuruluşlarında kadın denetçi oranı yaklaşık % 14'tür.

Bu arada bu çalışma kapsamını, yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi KAYİK denetim yetkisi bulunan 150 denetim firması değil, bunlardan SPK tarafından kendilerine sermaye borsasında denetim yapma yetkisi tanınmış 105 denetim kuruluşunun oluşturduğunu belirtmek gerekir. Çünkü, KAYİK, 26.12.2012 tarihli ve 28509 sayılı Bağımsız Denetim Yönetmeliğinde, "halka açık şirketler, bankalar, sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, faktöring şirketleri, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri, varlık yönetim şirketleri, emeklilik fonları, (Değişik ibare: RG-21/10/2014-29152) 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda tanımlanmış olan ihraççılar ve sermaye piyasası kurumları ile faaliyet alanları, işlem hacimleri, istihdam ettikleri çalışan sayısı ve benzeri ölçütlere göre önemli ölçüde kamuoyunu ilgilendirdiği için Kurum tarafından bu kapsamda değerlendirilen kuruluşlar" olarak tanımlanmıştır. Yani, tanımın kapsamı çok geniştir. Yabancı çalışmalarda da bu tanımın kimi ülkelerde daha geniş olduğu vurgusu yapılmıştır (örn., Clacher vd., 2019:1298). Dolayısıyla, bu araştırma kapsamı, sayıları bakımından arada beş denetim firması farkı bulunsa da, denetim ortamının benzerliği, dolayısıyla da bulguların daha iyi yorumlanabilmesi bakımından sadece sermaye piyasasında denetim yapan bağımsız denetim kuruluşları ile sınırlı tutulmuştur.

## 4.2. Araştırma Modeli ve Değişkenler

Bu araştırma, sermaye piyasasında denetim yapan kuruluşları, KGK'ya tescilli diğer denetim kuruluşlarıyla karşılaştırmak üzere tasarlandığından, bağımlı değişkeni sermaye piyasasında denetim yapanlar ve yapmayanlar olmak üzere ikilidir. Bu nedenle, araştırma yöntemi olarak Lojistik Regresyon seçilmiştir. İkili bağımlı değişkenin bir diğer tahmin yöntemi olan, normallik varsayımı gerektiren diskriminant analizine kıyasla, çoğu kez bu varsayımların karşılanmadığı düşünüldüğünde, Hair vd. (2010:413-414) tarafından çok daha güçlü bulunmaktadır. Benzerlikleri olsa da, (1) metrik bağımlı değişkene karşılık ikili değişkeniyle, (2)normal dağılıma karşılık binom dağılımı izlemesiyle, (3) hata karelerinin farkını en aza indirmeyi amaçlayan en küçük kareler yöntemine karşılık bir olayın olma olasılığını maksimize etmeye çalışan maksimum olabilirlik yöntemi kullanmasıyla, (4) katsayıların bağımlı değişken üzerinde artımsal etkisine karşılık çarpımsal etkiye sahip olmasıyla çoklu regresyondan ayrılmaktadır.

Araştırma modeli ve değişkenler aşağıda verilmiştir:

$$\log it_i = \ln \left( \frac{olasılık_{sermaye\ piyasasında\ denetim\ yapma}}{1 - olasılık_{sermaye\ piyasasında\ denetim\ yapmama}} \right) = b_0 + b_{ij}BDK \quad (1)$$

**BDK:** Bağımsız denetim kuruluşlarına özgü özellikleri temsil etmektedir. Bunlar, KGK siciline tescil olunan süre, merkez ofisinin bulunduğu şehir, son üç yılda alınan idari yaptırımlar, faal olma durumu, ortak sayısı, yönetim kurulu üye sayısı, yönetim kurulu kadın/ortak denetçi üye sayısı, yönetim kurulu ortak denetçi üye sayısı, sorumlu denetçi ve denetçi sayısı, denetim kadrosu büyüklüğü, kadın denetçi sayısı ve kadın denetçi oranıdır.

**Tescil süresi** değişkeni, KGK siciline kayıtlı olduğu yılın 2021 yılından çıkarılmasıyla bulunmuştur. Bu değişken, 25.01.2013 tarihli ve 28539 sayılı Bağımsız Denetim Resmi Sicil Tebliğine göre, denetim kuruluşuna KGK tarafından *BDK/Yetkilendirilme Yılı/ Kayıt Numarası* biçiminde verilen sicilden çıkarılmıştır. *Şehir (1)* değişkeni, bağımsız denetim kuruluşlarının merkez ofislerinin bulunduğu toplam 22 şehir, TÜİK 2020 nüfus verileriyle küçükten büyüğe sıralanmak suretiyle oluşturulmuştur. Buna göre 1 nüfusu en az olan şehri, 22 en yoğun olan şehri temsil etmektedir. *Şehir (2)* değişkeni, ikili değişkendir, merkez ofisi İstanbul'da olanlar 1, diğerleri 0 olarak temsil edilmiştir.

**İdari yaptırım** değişkeni, bağımsız denetim kuruluşunun son üç yılda aldığı uyarı, idari para cezası, faaliyet izni askıya alınma cezalarından birine sahip olup olmamak üzere, idari yaptırımı olanlar 1, olmayanlar 0 ile temsil edilmiştir. **Faal** değişkeni, faaliyeti askıya alınma durumuna göre, bu araştırma veriinin toplandığı Kasım 2020 itibarıyla denetim kuruluşunun faal yahut gayri faal olup olmamasını temsil etmektedir. Faal olanlara 1, gayri faal sayılanlara 0 değeri verilmiştir.

**Ortak**, değişkeni, denetim kuruluşundaki ortakların sayısını temsil etmektedir. Yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulundaki üye sayısını, Yönetim Kurulu Kadın/Ortak Üye değişkenleri sırasıyla yönetim kurulundaki kadın ve ortak denetçi sayısını karşılamaktadır. Kadın üye sayıları, KGK web sitesindeki denetçi isimlerinden yola çıkılarak araştırmacı tarafından denetim firmaları web siteleri, denetçi sosyal medya hesapları kullanılarak oluşturulmuştur. **Sorumlu Denetçi/Denetçi**, değişkenleri denetim kuruluşundaki sorumlu denetçi ve denetçi



sayılarını göstermektedir. *Denetim Kadrosu Büyüklüğü* değişkeniyse bunlardan oluşan toplam denetçi sayısını temsil etmektedir. *Kadın denetçi oranı*, kadın denetçi sayısının toplam denetçi sayısına bölünmesiyle oluşturulmuştur. Kadın denetçi sayıları, yukarıda bahsedildiği gibi denetçi isimlerinden yola çıkılarak bulunmuştur. Tablo 2, tüm değişkenleri, tanımlarını ve kaynağını göstermektedir.

Ancak araştırma modeline, aynı parametrelerden oluşturulmaları, dolayısıyla çoklu doğrusallık problemi nedeniyle, tüm değişkenler alınmamış, sadece tescil süresi, şehir (2), idari yaptırım, ortak sayısı, yönetim kurulu kadın üye, denetim kadrosu büyüklüğü, kadın denetçi oranı dâhil edilmiştir.

**Tablo 2. Değişken Tanımları**

Değişken	Tanımı	Kaynak*
<b>Sermaye Piyasasında Denetim Yapma</b>	Denetim yetkisi varsa 1; değilse 0.	<i>KGK, SPK</i>
<b>BDK Özellikleri</b>		
Tescil Süresi	2021 için 0; 2013 için 8.	<i>KGK</i>
Şehir (1)	Nüfusa göre en az yoğun 1; en yoğun 22.	<i>KGK</i>
Şehir (2)	İstanbul ise 1, değilse 0.	<i>KGK</i>
İdari Yaptırım	Son 3 yıl için var ise 1; değilse 0.	<i>KGK</i>
Faal	2021'de faal ise 1; 0.	<i>KGK</i>
Ortak sayısı	BDK ortak sayısı	<i>KGK</i>
Yönetim Kurulu Büyüklüğü	Toplam üye sayısı	<i>KGK</i>
Yönetim Kurulu Kadın Üye	Yönetim kurulu kadın üye oranı	<i>KGK</i>
Yönetim Kurulu Ortak Üye	Yönetim kurulu toplam ortak sayısı	<i>KGK</i>
Sorumlu Denetçi	Sorumlu denetçi sayısı	<i>KGK</i>
Denetçi	Denetçi sayısı	<i>KGK</i>
Denetim Kadrosu Büyüklüğü	Toplam denetçi sayısı	<i>KGK</i>
Kadın Denetçi Sayısı	Toplam kadın denetçi sayısı	<i>KGK</i>
Kadın Denetçi Oranı	Kadın Den. /Top. Den.	<i>KGK</i>

\*: Veriseti 2021 Kasım itibarıyla günceldir.

## 4.3. Analizler

### 4.3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Kasım 2021 itibarıyla KGK'ya tescil edilmiş bulunan 350 bağımsız denetim kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan 105 tanesi SPK tarafından sermaye piyasasında bağımsız denetim yapmak üzere yetkili bulunmuş olanlardır. Ancak 350 bağımsız denetim kuruluşunun bir tanesi için KGK web sitesinde ortak, yönetim kurulu üye sayısı, yönetim kurulu kadın/ortak üyesi sayısı, sorumlu denetçi sayısı, denetçi sayısı, denetim büyüklüğü, kadın denetçi sayısı/oranı bilgileri mevcut olmadığından bu değişkenler için gözlem sayısı 349 olmuştur. Diğer değişkenlerin tamamında gözlem sayısı 350'dir. Bu araştırma analizlerinde STATA 15 kullanılmıştır.

Araştırmanın tanımlayıcı istatistiklerine bakılacak olursa, ortak sayısı 1 ile 29 arasında değişmektedir. Yönetim kurulunda kadın denetçi üye oranı ortalama % 7'dir. Denetim kadrosu büyüklüğü ortalama 12 kişi olup, minimum 5 maksimum 64 kişi denetim kuruluşlarında denetim kadrosunda çalışmaktadır. Kadın denetçi oranı, ortalama % 14'tür.

Tescil süresi bakımından denetim kuruluşlarının yaklaşık % 66'sının 5 yıl ve fazla süredir tescile kayıtlı olduğu söylenebilir. % 2'si 2021 yılında tescile kayıtlı bulunmaktadır. Denetim kuruluşlarının yaklaşık % 48'i İstanbul merkez ofisli görünmektedir. %52'si ise diğer 21 şehirden birinde faaliyet göstermektedir. Denetim kuruluşlarının yaklaşık % 33'ünün son üç yıl için uyarı, idari para cezası yahut faaliyeti askıya alınma idari yaptırımlarından biri yahut birkaçı bulunmaktadır. % 2'si, bu çalışma verilerinin alındığı Kasım 2021 itibarıyla, faaliyeti askıya alınan denetim kuruluşlarıdır. Araştırmanın değişkenlerine ait tüm tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3 ve Tablo 4'te özetlenmiştir.

**Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler (Ortalama, Standart Sapma)**

Değişken	Gözlem	Ortalama	Sta.Sapma	Min	Max
Tescil Süresi	350	5,0314	2,3629	0	8
Ortak Sayısı	349	6,813754	4,71513	1	29
YK Üye Sayısı	349	2,432665	1,491034	1	17
YK Ortak Üye	349	2,389685	1,474888	1	17
YK Kadın Üye Oranı	349	,0699713	,1931254	0	1
Denetim Kadrosu	349	11,44986	7,560555	5	64
Sorumlu Denetçi	349	5,071633	3,727503	1	26
Denetçi	349	6,378223	5,137778	0	38
Kadın Denetçi Sayısı	349	1,733524	2,768988	0	26
Kadın Denetçi Oranı	349	,1361318	,1388114	0	1

**Tablo 4. Tanımlayıcı İstatistikler (Frekans Tablosu)**

Değişken	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Şehir (2)			
1	165	47,14	47,14
0	185	52,86	100,00
İdari Yaptırım			
0	235	67,14	67,14
1	115	32,86	100,00
Faal			
0	6	1,71	1,71
1	344	98,29	100,00

#### **4.3.2. Model Tahmini**

Sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma olasılığı, tescilli bulunma süresi, nüfusa göre merkez ofisinin bulunduğu şehir sıralaması, idari yaptırım, ortak sayısı, yönetim kurulu kadın üye sayısı, denetim kadrosu büyüklüğü ve kadın denetçi oranı değişkenleriyle tahmin edilmiştir.

349 bağımsız denetim kuruluşu gözlemiyle tahmin edilen model sabit terim ile yapılan temel model tahminine kıyasla logaritmik olabilirlik oranı düşme yani iyileşme göstermiştir (-137.10994) ve daha önemlisi bu iyileşme istatistiksel olarak anlamlıdır. Yani, bağımsız değişkenli model bir bütün olarak anlamlıdır. R kare (Pseudo R kare) değeri %35.76 olup, denetim kuruluşlarının sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma olasılığındaki değişiminin % 35.86'sını açıkladığı söylenebilir.

Logaritmik olarak dönüştürülmüş olasılık katsayılarına bakılacak olursa, araştırma modeli değişkenlerinden tescil süresi, nüfusa göre merkez ofisin bulunduğu şehir sıralaması, denetim kadrosu büyüklüğü istatistiksel olarak anlamlı etkiye işaret etmektedir. Kadın denetçi oranı % 5 (%10) anlamlılık düzeyine göre anlamsız (anlamlı) çıkmıştır. Onun dışındaki değişkenlerde anlamlı bulgular elde edilememiştir.

Yani, KGK'ya tescil olunan süre arttıkça denetim kuruluşunun sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma olasılığı artmaktadır. Benzer şekilde, merkezi ofisi nüfus yoğun şehirlerde bulunan denetim kuruluşlarının sermaye piyasasında denetim yapma olasılığı artmaktadır. Denetim kadrosu büyüklüğü, sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma olasılığını artırmaktadır. Tablo 5, model tahmin sonuçlarını özetlemektedir.

Modelin uyum değeri istatistiği (Hosmer-Lemeshow değeri) gözlenen ve beklenen değerler arasında yani gözlem değerleri ile model ile beklenen değerler arasında anlamlı fark çıkmadığını yani anlamsız ki kare değeri (0.0694) model uyumunun (Hair ve diğ., 2010) kabul edilir olduğunu söylemektedir.

**Tablo 5. Lojistik Model Parametreleri**

	Olasılık	Std. Hata	z	P> z	[95% Güven Aralığı]	
Gözlem Sayısı=349						
LR chi2(8) = 152,67						
Prob > chi2 = 0,0000						
Pseudo R2 = 0,3576						
LL = -137,10994						
Tescil Süresi	2,208751	,274056	6,39	0,000	1,731937	2,816837
Şehir	1,202864	,0824079	2,70	0,007	1,051722	1,375726
İdari Yapt.	,8200086	,2622963	-0,62	0,535	,4380709	1,534944
Ortak Sayısı	,992353	,0423271	-0,18	0,857	,9127664	1,078879
Y.K. Kadın	3,470872	2,982651	1,45	0,148	,6441234	18,70286
Denetim Kadr.	1,137456	,039558	3,70	0,0000	1,062507	1,217692
Kadın Den.Or.	,0875168	,1122714	-1,90	0,058	,0070815	1,081584
Sabit terim	,000031	,0000514	-6,26	0,000	1,20e-06	,0007988
Gözlem Sayısı=349						
Eşdeğişken Faktör Sayısı= 10						
Hosmer-Lemeshow chi2(8)= 14,51						
Prob > chi2 = 0,0694						

Tablo 6'da, model tahmini sonrası yapılan sınıflandırma tablosu ve doğru sınıflandırma oranları görülmektedir. Buna göre, modelin doğru sınıflandırma oranı % 83.95'tir. Yani, modelin yaptığı sınıflandırma yüksek oranda doğruluk oranına sahiptir.

**Tablo 6. Tahmin Sonrası Sınıflandırma İstatistikleri**

Sınıflandırılma	Doğru Sınıflandırma		Toplam
	Analiz Grubu	Kontrol Grubu	
+	71	22	93
-	34	222	256
Toplam	105	244	349
Doğru Sınıflandırılma Oranı 83,95 %			

## 5. Sonuç ve Değerlendirme

Sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma olasılığını tescil süresi, şehir, idari yaptırım, ortak sayısı, yönetim kurulu kadın denetçi üye sayısı, denetim ekibi büyüklüğü, kadın denetçi oranı olmak üzere denetim kuruluşu özellikleriyle tahmin etmeyi amaçlayan çalışmada, lojistik regresyon modeli tahmin edilmiştir.

Araştırma sonuçları, istatistiksel olarak KGK'ya tescil olunan süre arttıkça, bu olasılığın arttığı anlamlı bulgusunu ortaya koymuştur. Tescil olunan yıl, KGK tarafından denetim üstlenmeye yetkili kılınan yılı temsil ettiğinden, bağımsız denetim kuruluşunun denetim üstlenmeye hak kazandığı yıl ne kadar erken ise o kadar sermaye piyasasında bağımsız denetim yapmaya hak kazandığı söylenebilir. Bu, aslında kuruluşun denetim sektöründeki deneyimine, öğrenme eğrisi yaklaşımına göre, denetim faaliyetleri konusunda uzmanlaşma gösterdiğine işaret etmektedir. Bu bulgu, aynı zamanda sermaye piyasasında denetim yapmaya ilişkin yasal düzenlemenin etkin olarak çalıştığı şeklinde de yorumlanabilir.

İkincisi, nüfus bakımından yoğun olan şehirlerde merkezi ofisi bulunan kuruluşların sermaye piyasasında denetim yapma olasılığının arttığı anlamlı bulgusu elde edilmiştir. Bu da, nüfusu yoğun, büyük şehirlerde denetim faaliyetinde bulunan kuruluşların daha karmaşık, daha çetin, denetim hizmetlerine daha fazla talep oluşan bir ortamda denetim hizmeti vermeleri ve kendilerinin de bu bakımdan daha rekabetçi hale gelmeleriyle açıklanabilir. Bu noktada, merkez ofisin literatürde de bahsedildiği üzere ne kadar önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Üçüncüsü, denetim kadrosu büyüklüğü, sermaye piyasasında bağımsız denetim yapma olasılığını olumlu yönde etkilemektedir. Bu, öncelikle 22 no'lu tebliğin kuruluş şartlarından, somut bir ölçü ve sayı belirtilmemiş olsa dahi "*organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzeninin sermaye piyasasında bağımsız denetim işini yürütecek düzeyde bulunması*" şartının, diğer şartlarla kıyaslandığında somut bir ölçüsü bulunmasa dahi, etkin çalıştığı ve objektif değerlendirmeler ürettiği biçiminde yorumlanabilir ki, bu düzenleyici/denetleyici kuruluşların sermaye ve denetim piyasası üzerindeki işlevi düşünüldüğünde SPK açısından çok değerli bir bulgudur. İlâveten, denetim kadrosunun büyüklüğü, denetim kuruluşunun daha kurumsal ve denetim piyasasında aktör olduğunun da karinesidir.

Son üç yıl içinde denetim kuruluşunun uyarı, idari para cezası, faaliyeti askıya alınma idari yaptırım türlerinden biri yahut birkaçını almış olmasının sermaye piyasasında denetim yapma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisi ortaya çıkmamıştır. Literatürde, alınan cezaların denetim kuruluşunun itibarını ve güvenini olumsuz etkilediği (örn. Fuerma & Kraten, 2009) düşünüldüğünde, enteresan bir bulgudur.

Benzer şekilde, ortak sayısının bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığı üzerindeki etkisi anlamsızdır. Bu bulgu, denetim kuruluşunun sermaye piyasasında denetim yapabilmesinde kurucu ortaklarının sayısından ziyade, denetim görevini fiilen üstlenecek denetim kadrosunun daha etkili olduğu biçiminde yorumlanabilir ki, denetim kadrosu büyüklüğü anlamlı bulgusu bunu doğrulamaktadır. Ortakların, denetim piyasasında müşteri firmalarla bağlantı kurmak, onları denetim firmasına müşteri kazandırmak rollerinin olduğu literatürde vurgulanmaktadır. Bağımlı değişken, denetim sektörü payı yahut denetim gelirleri olsa idi, belki bu değişken anlamlı bir etki ortaya koyabilirdi.

Yönetim kurulundaki kadın denetçi üye sayısı, kadın denetçi oranı değişkenlerine ilişkin araştırma modeli tahmini anlamlı etkiler üretmemiştir. Khlif & Achek (2017) muhasebe alanında cinsiyete odaklanan çalışmaları derlediği literatür çalışmasını, kadınların yönetim kurulunda, üst düzey yönetimlerde yahut denetim komitelerinde yüksek oranda temsil edilmelerinin, bu firmaların daha muhafazakar raporlama yaptıkları, çevre ve sosyal sorumluluk bakımından daha şeffaf olmaları, daha az vergi saldırganlığı göstermeleri ve denetime daha fazla ücret ödemeleriyle ilişkili çıktığı biçiminde sonuçlandırmıştır. Ayrıca aynı çalışmada,

denetim araştırmalarına göre, kadın denetçiler ile (1) yüksek denetim kalitesi, (2) daha düşük denetim raporu gecikmesi, (3) daha çok olumsuz denetim görüşü verilmesi, (4) daha yüksek denetim ücreti arasında anlamlı ilişki olduğu raporlanmıştır. Bu bakımdan, araştırma bulgusu yabancı literatür ile çelişmektedir. Ancak, Türkiye’de denetim sektörünün çok büyük oranda erkek çalışanlardan oluştuğu düşünüldüğünde şaşırtıcı bir bulgu olmamaktadır. Ancak, yine de düzenleyici ve denetleyici otoritelerin, yabancı araştırmalardaki bu değerli bulguyu denetim kalitesini yükseltmeye dönük politika geliştirirken göz önünde bulundurmaları faydalı olacaktır.

Gerek yabancı gerekse Türkiye’deki denetim çalışmalarının araştırma örneklemini, araştırma verisiyle güdümlü olarak denetlenen müşteri firma bazında oluşturulduğundan bu çalışmaların hemen hepsi KAYİK denetimi yapan denetim kuruluşlarını incelemeye dönük olmuştur. KAYİK denetimi yapan ve yapmayan denetim kuruluşlarını karşılaştıran bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan, bu çalışmanın KAYİK tanımı kapsamındaki sermaye piyasasında bağımsız denetim yapan ve yapmayan kuruluşları ayırt edici tasarımınn bağımsız denetim literatürüne katkı yapması beklenmektedir. Ayrıca, düzenleyici ve denetleyici kuruluşların politika ve yasal düzenlemelerine ışık tutabilir.

Her araştırmanın olduğu gibi bu araştırmanın da bazı kısıtları bulunmaktadır. Öncelikle, bu araştırmada, bağımlı değişkenin gerçekleşme olasılığını tahmine yönelik bağımsız değişkenler, KGK web sitesindeki bağımsız denetim kuruluşları sicilindeki mevcut veriden ibarettir. SPK’nın web sitesinde, sermaye piyasasında denetime yetkili kılınmış denetim kuruluşları için, yönetim, yabancı lisans ağı, sermaye, ortak payları gibi önemli özellikler bulunsa da bunların, sermaye piyasasında denetim yapmayan denetim kuruluşları için karşılığı bulunmadığından, bu özellikler araştırmaya dâhil edilememiştir.

22 no’lu tebliğin, bu araştırmada ileri sürüldüğü üzere, diğer şartlarına kıyasla “*organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzeninin sermaye piyasasında bağımsız denetim işini yürütecek düzeyde bulunması*” şartının görece belirsiz karar verme sürecine ilişkin olarak, bu çalışma sadece gözlemlenebilir denetim kuruluşu özelliklerine odaklanmıştır. Aslında, doğrudan gözlemlenemeyen denetim kuruluşunun kültürü, entelektüel sermayesi yahut kilit yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme biçimleri gibi kimi özellikler, sermaye piyasasında bağımsız denetim yapabilme olasılığı üzerinde daha anlamlı etkiler ortaya koyabilir. Kaldı ki, araştırma değişkenleri, bu olasılık üzerindeki değişmenin yaklaşık % 36’sını açıklamaktadır.

Ayrıca, bu araştırma sırasında KGK’dan alınan denetçi isimlerine göre denetçinin cinsiyetini belirleme sürecinde, sıklıkla ilk önce denetim kuruluşlarının web sayfaları, daha sonra sırasıyla denetçinin varsa *linkedin, facebook* gibi sosyal hesapları ziyaret edilmiştir. Bu sırada, daha büyük, kurumsal denetim firmalarının web sitelerinin daha iyi, daha çok öğe içerdiği, daha kullanışlı, güncel olduğu ve kilit yöneticilerin, denetim ekibinin fotoğraflarına yer verdiği gözlemlenmiştir. Kimi web siteleri ise, kullanışsız, yetersiz ve çok az öğe içermekte, güncel görünmemektedir. Gelecek araştırmaların, denetim firmalarını karşılaştırmayı amaçlayan araştırma tasarımlarına firmaların web uygulamalarını da dâhil etmeleri yerinde olabilir. Liaoa vd. (2006:197-199), web sitelerinin günümüz organizasyonlarının hayati bir parçası olduğunu, şirketlerin özellikle pazarlama stratejileri için web sitelerini önemli bir araç olarak kullandıklarını ileri sürmüş ve 30 tane iyi web sitesi özellikleri belirlemiştir. Bağımsız denetim firmalarının web siteleri özelliklerini dâhil eden bir araştırma, denetim kuruluşlarının rekabet stratejisini, gücünü ortaya koymasını açısından enteresan ve değerli sonuçlar üretebilir.

## **Katkı Oranı Beyanı**

Çalışma tek yazarlıdır.

## **Çıkar Çatışması Beyanı**

Çalışma tek yazarlıdır dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

## **Kaynakça**

- Acar, D. & Senal, S. (2011). Bağımsız denetim kalitesinin artırılmasında Kamu Gözetim Kurulu'nun rolü: Bağımsız denetim firmaları üzerine bir araştırma. Muhasebe ve Denetime Bakış, Ekim 2011, 33-50.
- Akçay, A. & Bilen, A. (2018). Denetim kalitesi ve göstergeleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 40, 227-256.
- Almutairi, A. R., Dunn, K. A. & Skantz, T. (2009). Auditor tenure, auditor specialization, and information asymmetry. Managerial Auditing Journal, 24(7), 600-623.
- Avrupa Birliği (2014). EU regulation 537/2014 of The European Parliament and of The Council. On specific requirements regarding statutory audit of public-interest entities and repealing Commission Decision 2005/909/EC, 1-49.
- Bağımsız Denetim Resmi Sicil Tebliği. (2013). Resmi Gazete, Sayı: 28539.
- Bağımsız Denetim Yönetmeliği. (2012). Resmi Gazete, Sayı:28509.
- Bazerman, M., Morgan, K. & Loewenstein, G. (1997). The impossibility of auditor independence. Sloan Management Review, 38(4), 89-94.
- Campa, D. (2013). Big 4 fee premium and audit quality: latest evidence from UK listed companies, Managerial Auditing Journal, 28 (8), 680-707.
- Carey, P. & Simnett, R. (2006). Audit partner tenure and audit quality. Accounting Review, 81(3), 653-676.
- Carson, E. (2009). Industry specialization by global audit firm networks. The Accounting Review, 84(2), 355-382.
- Choi, J. H., Kim, C., Kim, J. B. & Zang, Y. (2010). Audit office size, audit quality, and audit pricing. Auditing: A Journal of Practice & Theory, 29(1), 73-97.
- Clacher, I., Duboisée de R., A. & May, A. (2019). Who gets all the PIE? Regulation of the statutory audit for private UK companies, Accounting, Auditing & Accountability Journal, 32 (5), 1297-1324. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-12-2015-2341>.
- Craswell, A., Francis, J. & Taylor, S. (1995). Auditor brand name reputations and industry specializations. Journal of Accounting and Economics, 20(3), 297-322.
- Čular, M. (2014). Transparency of audit firms in Croatia. International Journal of Economics and Management Engineering, 8(3), 694-698.
- Čular, M. (2017). Transparency report delay and disclosure by Croatian audit firms. Croatian Operational Research Review, 8, 299-316.
- Deis, D. R. & Giroux, G. A. (1992). Determinants of audit quality in the public sector. The Accounting Review, 62(3), 462-479.

- Deumes, R., Schelleman, C., Bauwhede, H. V. & Vanstraelen, A. (2012). Audit firm governance: Do transparency reports reveal audit quality? *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(4), 193–214.
- Durukan, M. B. & Kapucugil-İkiz, A. (2007). Denetim kalitesi, kalite ve hizmet kalitesine ilişkin modeller: Kavramsal çerçeve. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*, 35-62.
- Erdoğan, S. & Kutay, N. (2016). Türkiye’de bağımsız denetim şirketlerinin karakteristiklerinin bağımsız denetim gelirleri üzerindeki etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(27), 105-122.
- Erdoğan, S. & Solak, B. (2016). Türkiye’de şeffaflık raporları ve bağımsız denetim sektörüne yönelik ampirik bir çalışma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 175-195.
- Fargher, N., Lee, H. & Mande, V. (2007). The effect of audit partner tenure on client managers. *Accounting discretion. Managerial Auditing Journal*, 23(2), 161-186.
- Francis, J. & Yu, M. (2009). The effect of Big 4 office size on audit quality. *The Accounting Review*, 84(5), 1521–1552.
- Fu, Y., Carson, E. & Simnett, R. (2015). Transparency report disclosure by Australian audit firms and opportunities for research. *Managerial Auditing Journal*, 30(8/9), 870-910.
- Fuerma, R.D. & Kraten, M. (2009). The big 4 audit report: should the public perceive it as a label of quality?. *Accounting and the Public Interest*, 9, 148-165.
- Girdhar, S. & Jeppesen, K. K. (2018). Practice variation in Big-4 transparency reports. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(1), 261-285.
- Gürol, B. & Tüysüzoğlu, T. (2016). Türkiye’de kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar nezdinde bağımsız denetim yapan denetim kuruluşlarının şeffaflık raporları üzerinde bir inceleme. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 47, 131-148.
- Hair, J. F., Black, W.C., Babin, B. J. & Anderson, R.E. (2010). *Multivariate data analysis: a global perspective*, New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Hoitash, R., Markelevich, A. & Barragato, C. A. (2007). Auditor fees and audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 22(7), 761-786.
- Jackson, A. B., Moldrich, M. & Roebuck, P. (2008). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 23(5), 420-437.
- Kaya, H. P. (2017). Türkiye’de bağımsız denetim şirketlerinin denetim kadrolarında yer alan denetçi sayısını etkileyen faktörler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 50, 45-60.
- Khlif, H. & Achek, I. (2017). Gender in accounting research: A review. *Managerial Auditing Journal*. 32(6), 627-655. <https://doi.org/10.1108/MAJ-02-2016-1319>.
- Kumar, K. & Lim, L. (2015). Was Andersen’s audit quality lower than its peers? A comparative analysis of audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 30 (8/9), 911-962.
- La Rosa, F., Caserio, C. & Bernini, F. (2019). Corporate governance of audit firms: Assessing the usefulness of transparency reports in a Europe-wide analysis. *Corporate Governance: An International Review*, 27, 14–32.
- Liaoa, C., Tob, P. & Shiha, M. (2006). Website practices: A comparison between the top 1000 companies in the US and Taiwan. *International Journal of Information Management*, 26, 196-211.
- Meckfessel, M. D. & Sellers, D. (2017). The impact of Big 4 consulting on audit reporting lag and restatements. *Managerial Auditing Journal*, 32(1), 19-49.



- Pivac, S. & Čular, M. (2012). Quality index creating and analysis of the transparency of audit firms - case study in Croatia. *Croatian Operational Research Review*, 3, 224-235.
- Pott, C., Mock, T. J. & Watrin, C. (2008). The effect of a transparency report on auditor independence: Practitioners' self-assessment. *Review of Managerial Science*, 2, 111-127.
- Seebeck, A. & Kaya, D. (2021). The power of words: An empirical analysis of the communicative value of extended auditor reports. *European Accounting Review*, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3933827>.
- Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22). (2006). Resmi Gazete, Sayı: 26196.
- Smith, K. (2021). Tell me more: A content analysis of expanded auditor reporting in the United Kingdom, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2821399>
- Şenyiğit, Y. B. & Zeytinoğlu, E. (2014). Zorunlu denetçi rotasyonunun denetim kalitesi üzerindeki etkileri: Literatür araştırması. *İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 25(77), 79-98.
- Tanç, A. & Gümrah, A. (2016). Şeffaflık raporları çerçevesinde bağımsız denetim kuruluşlarının sürekli mesleki eğitim politikalarının analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18 (Özel Sayı-1), 419-438.
- Zorio-Grima, A., García-Benau, M. A., Grau-Graub, A. J. & Paredes-Ojeda, F. (2018). El informe de transparencia de las firmas auditoras: Evidencia del mercado español 2010-2013. *Spanish Journal of Finance and Accounting*, 47(2), 280-305.

## EXTENDED SUMMARY

### Research Questions & Purpose

Capital Market Board of Turkey (CMB) has authority to give audit firms to be engaged in independent audit activity in Turkish capital market, based on the regulation “Principles Regarding Independent Auditing Standards in the Capital Markets- (Serial: X, No:22)”. Then, it is very likely that these firms operate in more demanding and competitive environment compared to the other audit firms since these firms have a crucial communication with capital markets’ investors, and stakeholders, through their final, decision, ie. audit opinion. In spite of the requirements specified by the regulation, however, prior research do not demonstrate the differences between the audit firms operating in capital markets and the others registered by the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (POA). Accordingly, this study aims to examine the firm specific attributes having an influence on the likelihood of undertaking audits in Turkish capital market.

### Literature Review

There is a great deal of research on independent audit firms in the literature. Yet, the research design in these studies rely mainly on public firm driven data. Therefore, the studies only encompass the audit firms which have already audited public interest entities (PIEs) and they have overwhelmingly focused on audit quality (Deis & Giroux, 1992; Fargher, Lee, Mande, 2007; Pott vd., 2008; Almutairi, Dunn, Skantz, 2009, Jackson, Moldrich, Roebuck, 2008; Kumar ve Lim, 2015; Meckfessel & Sellers, 2017, Fuerma ve Kraten, 2009; Campa, 2013; Lee & Lee, 2013; Meckfessel & Sellers, 2017) and transparency report of audit firms (Deumes, Schelleman, Bauwhede ve Vanstraelen, 2012; Pivac & Cular, 2012; Cular, 2014; Fu, Carson ve Simnett, 2015, Girdhar ve Jeppesen, 2018; Zorio-Grima, Garcia-Benau, Grau-Grau ve Paredes-Ojeda, 2018; La Rosa, Caserio, Bernini, 2019).

However, the research body doesn’t show us the differences between the audit firms undertaking audits in capital markets and the others. Actually, operating in capital markets encourages these firms to strive to survive under this more competitive, demanding environment. They also have a direct communication with the investors and other stakeholders through their audit reports, hence having the potential to influence the dynamics of capital markets. In other words, through their attestation function, they have an important role in reducing information asymmetry. Therefore, understanding the differences between these firms and the others registered by the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (POA) would highlight audit environment about the reasons why they are engaged in independent audit activity in capital market. Or, are these firms really different in terms of firm-specific attributes? This study would answer these questions for the first time.

### Methodology

This empirical research employs logistic regression analysis through a sample of 349 audit firms having available data out of 350 firms registered by POA. The all dataset were manually collected through POA website. In accordance with the research problems, the study has three hypotheses: (1) The number of years after the registration, city’s population of audit firm headquarter, number of partners, audit team size will increase the likelihood to undertake

audits in capital markets, (2) Sanctions will decrease the audit firm's likelihood to undertake audits in capital markets, (3) Female ratio at board and audit team will increase the likelihood to undertake audits in capital markets.

### **Results and Conclusions**

The results showed that the number of years following POA registration, city's population density of audit firm's head office, and audit team size increase the audit firm's likelihood to undertake audits in Turkish capital market. Yet, the results did not provide evidence for hypotheses regarding sanctions and female representation. The results refer to the effectiveness of auditing standards in the Turkish capital markets and likely to be beneficial both to regulatory authorities and also to independent audit firms.